

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Валентина Валентинова Георгиева
(СУ „Св. Климент Охридски“, ПН 3.1 Социология, антропология и науки за културата)

за придобиване на научната степен „доктор на науките“ по ПН 3.1 Социология,
антропология и науки за културата (Семиотика), с кандидат

проф. д-р Кристиян Кръстинов Банков

Представените за оценка материали включват:

1. Дисертационен труд на тема „Дигиталният ум: семиотични изследвания на дигиталната култура“ в обем от 204 страници, вкл. библиография и научен апарат, представен на английски език. Същият труд е публикуван и като книга през януари 2022 г. в издателство Springer.
2. Автореферат на български език в обем от 17 стр. и библиография по глави в обем от 18 стр.
3. Автобиография на кандидата и справка за изпълнение на минималните национални изисквания.

Становището ми се основава на детайлно запознаване с предоставените материали, както и с другите публикации на кандидата, които оценявам съгласно действащия ЗРАС, Правилника за прилагането му (в сила от 29 юни 2018 г., приет с ПМС № 122) и Наредбата за развитие на академичния състав в НБУ.

1. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

По същество представеният дисертационен труд представлява сборник от самостоятелни изследвания. Те могат да се четат като смислова цялост в светлината на една обща теоретична рамка, заложена в първата глава на труда¹. Така централният проблем на изследването може да се дефинира като търсене на семиотичния модел на дигиталната култура. Понятието **платфосфера** е въведено като отговор на тези дирения: „Използвам термина платфосфера, за да обознача всяка интернет платформа за генерирано от потребителите съдържание, разглеждана в семиотична перспектива като Семиосфера.“ (стр. 28) В глава втора е представен ключовият преход от текстуалност към интерактивност като логика на платфосферите и се казва, че „културната логика на цифровата епоха е икономическа, а не лингвистична, както беше преди“ (стр. 41).

¹ Номерацията на главите в автореферата не съответства на номерацията на главите в дисертационния труд, но съвпада с тази в публикуваната книга. Също така в дисертационния труд липсва номерация на страниците, което затруднява цитирането. В настоящето Становище ще бъде използвана номерацията на главите от автореферата, както и преводът на заглавията на български, а при цитиране на страница от Дисертационния труд ще бъде използвана номерацията на софтуера Adobe Acrobat Reader.

Търсенето на теоретичен модел за осмислянето на дигиталната епоха безспорно е централен въпрос в съвременната хуманитаристика и социални науки. Няма съмнение, че става дума за изследване с висока степен на актуалност и научна значимост.

Следващите десет глави представляват изследвания на отделни случаи, в които се проигрва тази обобщаваща теоретична рамка. Многообразието от изследвани обекти – от парите и *legal tender*, през футбола, до любовта и секса или други проявления на популярната култура в дигитална среда; от проблематиката на индивидуалната (цифрова) идентичност и национализмите, до предизвикателствата пред образователната система – това многообразие е причина сборникът да се разгръща като разнородна последователност от текстове. Впрочем разнородният характер на изследването е признат от самия автор във въведението (стр. 16).

Натрупването на казуси с разнороден характер донякъде се компенсира в глава 12, която се завръща към теорията и с това позволява да се обхванат в един общ поглед множеството разпръснати казуси. Там е изложена тезата, че сме свидетели на една „комуникативна революция“, която е в състояние да преобърне цялата ни култура: „това, което наричаме „култура“ и което оформя тъканта на социалния живот на всяка една общност, е престанало да изпълнява основната си функция по същия начин както в епохата на словесната интертекстуалност“ (стр. 179). В настъпилата с интернет епоха на хипертекстуалността, на непрестанното взаимодействие/интерактивност и невъзможност текстът да бъде фиксиран (а авторът умъртвен), принципът на т.нар. „еуфоричен текстуализъм“ губи своето значение. Самата парадигма на текста и интертекстуалността изглежда ще бъде изместена от нещо друго и основните начини на разпространение на културно съдържание вече не се основават на модела на текста. Оттук и заключението, че „новите медии са запретнали ръкави да десемантизират културата“ или да търсят „нови начини за споделяне на човешкия опит без посредничеството на една конвенционална знакова система“ (стр.181). Смяя да твърдя, че тезата за „освобождение“ от парадигмата на текста не звучи песимистично. Еротиката на хипертекста, или възбудата от появата на безброй форми на споделяне на културно съдържание, може да бъде осмислена и в полето на висшето образование, а семиотиката – както твърди автора – има потенциал да развива на изследванията на новата дигитална култура и да помогне в преподаването в университета (стр. 186, като тук моят оптимизъм се различава от нагласата на автора).

2. Обоснованост на целите и задачите в дисертационния труд

Можем ли да приемем, че ако целта на това изследване е да предложи една всеобхватна рамка за осмисляне на „семиотиката на дигиталната култура“ (както е заявено в приносите), то с оглед на тази цел е оправдано обект на анализ да бъдат разнородни културни феномени като парите, национализма и секса? Моят отговор е, че подобно решение за структурата на работата – с оглед целите и задачите на дисертационния труд – е оправдано и адекватно. Личното ми усещане е, че читателят губи червената нишка в изложението, че в крайна сметка не знае какво да си вземе след прочита на тази книга и се задоволява с принципа „за всекиго по нещо“.

3. Съответствие между избраната методология и методика на изследване и поставената цел и задачи на дисертационния труд

На стр. 24 от първа глава се казва, че „най-близкият утвърден изследователски метод е т.нар. обоснована теория (grounded theory)“, като в следващите редове се уточнява, че все пак теоретичната рефлексия е по същество дедуктивна и основна задача е проверката на един предварително установен теоретичен модел, а „препратките към новата дигитална реалност са подкрепени от статистика и документирани факти“. Последното противоречи на принципите на обоснованата теория. Отбелязани са също Умберто Еко и Джеръми Рифкин като методологически вдъхновения.

По моя преценка изследването не борави с единна методика, а във всяка глава е избран различен подход. Така например, в гл. 11 е приложен семиологичен анализ по класическия модел на Барт. Глави 1, 3 и 12 са по същество теоретични, те не боравят с емпиричен материал (освен като илюстрация) и нямат собствена методика за анализ на данни, каквато не е и необходима. Обстоятелството, че в сборника не се прилага единна методология не е по необходимост недостатък. Напротив, за всеки отделен случай е избран съответният подход.

4. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд (описание и оценка), включително наличие на оригинален принос в науката.

Искам да открия два големи теоретични приноса на работата:

- Понятието платфосфера, което адаптира Лотмановата семиосфера към анализа на вселените от генерирано от потребителите съдържание. То може да се проиграе и в следващи по-разгърнати частни изследвания на отделни интернет платформи. Водещата икономическа логика на платфосферите може ясно да се види в платформи като Spotify, които не са разгледани в текста.
- Критиката на текстуализма и преходът към интерактивност като модел за разпространение на културно съдържание има революционен заряд (в смисъла на научна революция, т.е. смяна на парадигмата). Тя е много мощен интелектуален инструмент и се надявам да намери много последователи, които да я тестват в емпиричните си изследвания.

5. Преценка на публикациите по дисертационния труд: брой, характер на изданията, в които са публикувани.

Осем от общо тринадесетте глави в представеното изследване са били публикувани предварително в научна периодика или сборници под същото или друго заглавие. Приемам това за утвърдена и актуална практика в науката, която позволява на изследователите да тестват хипотезите си и да доразвият научните си дирения вследствие на отклика от публикуваните тези. Става дума за следните части от работата:

- Гл.1 Дигиталната семиосфера, стр. 22-39 в представения дисертационен труд, възпроизвежда с незначителни стилистични промени студията „Platfospheres and

- sociocultural explosion of Web 2.0. The commercial centre of the digital semiosphere“, *Sign Systems Studies* 48(2/4), 2020, 246–270;
- Гл.3 Авторското право в дигиталната икономика на изживяването, стр. 49-60, е публикувана под заглавие „The copyright of my sensorimotor experience“ като глава 12 в: Marusek, S. (Ed.). (2016). *Synesthetic Legalities: Sensory Dimensions of Law and Jurisprudence* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315611693>;
 - Гл.6 Културни трансформации на любовта и секса в дигиталната епоха преповтаря съществената част от въведението към сборника *Digital Age in Semiotics & Communication*, Vol. II, 2019, Pp. 7–17 <https://doi.org/10.33919/dasc.19.2.1>;
 - Гл.8 Семиотичен преглед на legal tender и дигиталните пари (стр.105-119) е публикувана под заглавие „From gold to futurity: a semiotic overview on trust, legal tender and fiat money“, *Social Semiotics*, 2019, 29:3, 336-350, DOI: [10.1080/10350330.2019.1587833](https://doi.org/10.1080/10350330.2019.1587833) и погрешно е обозначена като студия в **справката за научните трудове – нейният обем в оригиналната публикация е 15 страници.**
 - Гл.9 Идентичността в дигиталната ера: от национализмите до пост-истината е публикувана като по-ранна версия с приблизително същия обем под заглавие „Flags, Identity, Memory: From Nationalisms to the Post-truth Uses of Collective Symbols. In: Wagner, A., Marusek, S. (eds) 2021. *Flags, Color, and the Legal Narrative. Law and Visual Jurisprudence*, vol 1. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-32865-8_9
 - Гл.11 Семиотичен поглед към емо(тико)ционалността в публичните дебати в социалните медии (стр.152-172 в представения дисертационен труд) е публикувана под заглавие „Cyberbullying and hate speech in the debate around the ratification of the Istanbul convention in Bulgaria: a semiotic analysis of the communication dynamics“, *Social Semiotics*, 30:3, 344-364, DOI: [10.1080/10350330.2020.1731175](https://doi.org/10.1080/10350330.2020.1731175) и също е обозначена погрешно като студия – **обемът ѝ не надхвърля 20 стр.**
 - - Гл.12 От текстуализъм към хипертекстуализъм преповтаря по-ранния текст „The Pleasure of the Hypertext“, *Digital Age in Semiotics & Communication*, Vol. II, 2019, Pp. 139-159, <https://doi.org/10.33919/dasc.19.2.9>
 - -Гл.13 Идентичност и консумативни ритуали във Facebook преповтаря доклада „CONSUMER RITUALS IN FACEBOOK“, публикуван в *Proceedings of the 12th World Congress of the International Association for Semiotic Studies (IASS/AIS)*, IASS Publications & NBU Publishing House, 2017.

Никоя от гореизброените публикации не е представяна при защита на предходна дисертация или конкурс за заемане на академична длъжност. Изискванията на ЗРАС чл. 12, ал. 5 са спазени. Все пак прави впечатление, че в представения дисертационен труд основните идеи от вече публикуваните текстове не са били доразвити или обогатени с допълнителен емпиричен материал, а заключенията им не са подчинение на една водеща линия в изследването. Така общият обем на дисертацията е едва 204 страници.

6. Цитиране от други автори, отзиви в научния печат и др.

Изброените публикации в т.5 са на английски език в престижни издания с широка видимост в специализираната научна област и някои от тях вече са натрупали известен брой цитати (19 цитирания на гореизброените статии според Google scholar към 12 октомври 2022). Книгата, базирана върху дисертацията, също вече е била цитирана. В наукометричните бази данни Scopus и Web of Science са включени и вече събират цитирания статиите, описани по-горе като гл. 8 и гл. 11. Последното обстоятелство свидетелства за безспорно високото научно качество на публикуваните резултати.

В допълнение към този списък кандидатът представя още няколко публикации в престижни издания, които не са пряко свързани с темата на дисертацията, но се вписват в генералната му идея за платформерата като основен теоретичен модел или „културна логика“ в семиотиката на дигиталната култура.

Проф. Банков е разпознаваемо име и се ползва с висок авторитет в научната общност. Не е трудно да се открият отзиви за работата му в научния печат също и извън наукометричните бази данни. Той е водеща фигура в полето на семиотиката не само в България.

7. Мнения, препоръки и бележки.

Нямам препоръки и бележки

8. Заключение с ясно формулирана положителна или отрицателна оценка на дисертационния труд.

Въз основа на гореизложеното, давам **положителна** оценка и препоръчвам на научното жури да **присъди научната степен „доктор на науките“** в ПН 3.1 Социология, антропология и науки за културата (Семиотика) на проф. Кристиян Кръстанов Банков.

Дата 13.10.2022

Подпис.....

(доц. д-р Валентина Георгиева)